

FUTBOL SPORTIDA IQTISODIY OMILLAR VA TRANSFER BOZORI

Boymuradov Ismatilla Xasanovich

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM v.b.professori

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada futbol sportining iqtisodiy jihatlari, futbol klublarining moliyaviy faoliyati va transfer bozorining shakllanishi tahlil qilinadi. Futbol iqtisodiyotining asosiy omillari – teletranslyatsiya huquqlari, homiylik, reklama, merchandising va sport infratuzilmasi masalalari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, futbolchilar transferining iqtisodiy mexanizmlari, futbolchilar bozor qiymatini belgilovchi omillar hamda futbol agentlarining roli ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Maqolada transfer bozorining global futbol iqtisodiyotiga ta’siri, yosh futbolchilarni tayyorlash tizimi hamda moliyaviy nazorat mexanizmlarining ahamiyati yoritiladi. Tadqiqot natijalari futbol iqtisodiyoti rivojlanishida iqtisodiy tahlil va marketing strategiyalarining muhimligini ko‘rsatadi.*

***Kalit so‘zlar:** futbol iqtisodiyoti, transfer bozori, futbol klublari, sport marketingi, teletranslyatsiya huquqlari, homiylik, futbol agentlari, futbolchilar qiymati, sport iqtisodiyoti, moliyaviy fair-play.*

***Аннотация.** В данной статье анализируются экономические аспекты футбола, финансовая деятельность футбольных клубов и формирование трансферного рынка. Рассматриваются основные факторы футбольной экономики, включая телевизионные права, спонсорство, рекламу, мерчандайзинг и развитие спортивной инфраструктуры. Также исследуются экономические механизмы трансферов футболистов, факторы, определяющие их рыночную стоимость, и роль футбольных агентов. В статье освещается влияние трансферного рынка на мировую футбольную экономику, система подготовки молодых игроков и значение механизмов финансового контроля. Результаты исследования показывают важность*

экономического анализа и маркетинговых стратегий в развитии современной футбольной индустрии.

Ключевые слова: экономика футбола, трансферный рынок, футбольные клубы, спортивный маркетинг, телевизионные права, спонсорство, футбольные агенты, стоимость футболистов, спортивная экономика, финансовый fair-play.

Annotation. This article analyzes the economic aspects of football, the financial activities of football clubs, and the development of the transfer market. The main components of football economics such as broadcasting rights, sponsorship, advertising, merchandising, and sports infrastructure are examined. The study also explores the economic mechanisms of player transfers, factors influencing the market value of football players, and the role of football agents in transfer negotiations. Furthermore, the article highlights the impact of the transfer market on the global football economy, youth player development systems, and the importance of financial regulation mechanisms. The results emphasize the growing role of economic analysis and marketing strategies in the modern football industry.

Keywords: football economics, transfer market, football clubs, sports marketing, broadcasting rights, sponsorship, football agents, player market value, sports economy, financial fair play.

Kirish.

Futbol bugungi kunda nafaqat sport turi, balki global iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Jahon bo'yicha millionlab muxlislar futbol o'yinlarini kuzatib boradi, milliardlab dollar mablag'lar esa futbol klublari, federatsiyalar, sponsorlar va ommaviy axborot vositalari orqali aylanishga kiradi. Futbol iqtisodiyoti o'z ichiga reklama, marketing, translyatsiya huquqlari, stadion infratuzilmasi, sport turizmi, merchandising va transfer bozorini qamrab oladi. Ayniqsa transfer bozori futbol iqtisodiyotining eng muhim va ko'p muhokama qilinadigan elementlaridan biri hisoblanadi. Transfer bozori orqali futbolchilar bir

klubdan ikkinchi klubga o'tadi va bu jarayon ko'pincha katta moliyaviy bitimlar bilan amalga oshiriladi.

Futbol sportining iqtisodiy rivojlanishida bir qator muhim omillar mavjud. Birinchidan, futbol klublarining moliyaviy imkoniyatlari futbol bozorining shakllanishida asosiy rol o'ynaydi. Yirik klublar katta byudjetga ega bo'lgani sababli kuchli futbolchilarni sotib olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Masalan, Yevropaning yetakchi klublari ko'pincha yuz millionlab yevroga teng transfer bitimlarini amalga oshiradi. Bunday bitimlar futbol bozorida narxlarning oshishiga olib keladi. Ikkinchidan, teletranslyatsiya huquqlari futbol iqtisodiyotining eng yirik daromad manbalaridan biridir. Televizion kompaniyalar va internet platformalar futbol o'yinlarini namoyish qilish huquqi uchun katta miqdorda mablag' to'laydi. Bu mablag'larning bir qismi klublarga taqsimlanadi va ular ushbu mablag'larni futbolchilarni sotib olish, infratuzilmani rivojlantirish va boshqa sport loyihalariga sarflaydi.

Futbol iqtisodiyotida homiylik va reklama ham muhim o'rin egallaydi. Yirik kompaniyalar futbol klublari bilan hamkorlik qilish orqali o'z brendlarini targ'ib

qiladi. Masalan, stadion nomlari, futbolchilarning formasi va reklama bannerlari orqali kompaniyalar o'z mahsulotlarini keng auditoriyaga tanishtiradi. Bunday hamkorlik klublar uchun katta moliyaviy daromad manbai hisoblanadi. Bundan tashqari, futbol klublari o'z brend mahsulotlarini – futbol kalar, suvenirlar, atributlar sotish orqali ham daromad oladi.

Futbol transfer bozori esa futbol iqtisodiyotining eng faol segmentlaridan biri hisoblanadi. Transfer bozori futbolchilarni sotish va sotib olish jarayonini anglatadi. Bu jarayonda klub, futbolchi va agent o'rtasida shartnomalar tuziladi. Transfer narxi futbolchining yoshi, mahorati, tajribasi, jamoa uchun foydaliligi va marketing qiymati kabi omillarga bog'liq bo'ladi. Yulduz futbolchilarning transfer narxi ko'pincha juda yuqori bo'ladi. Bu esa futbol bozorining global iqtisodiy hajmini oshiradi.

Transfer bozorining shakllanishida futbol agentlarining roli ham katta. Agentlar futbolchilar nomidan muzokaralar olib boradi va shartnoma shartlarini kelishadi. Agentlar ko'pincha transfer summasining ma'lum foizini komissiya sifatida oladi. Shuning uchun ham yirik transfer bitimlarida agentlarning roli juda muhim hisoblanadi. Ayrim hollarda agentlar futbolchilarni yangi klubga o'tishga undaydi, chunki bu ularga moliyaviy foyda keltiradi.

Transfer bozorining yana bir muhim jihati futbolchilarning bozor qiymatini aniqlashdir. Futbolchining qiymati uning sport natijalari, statistika ko'rsatkichlari, xalqaro turnirlardagi ishtiroki va marketing salohiyatiga qarab belgilanadi. Masalan, mashhur futbolchilar nafaqat o'yin natijalariga, balki reklama va marketing imkoniyatlariga ham katta hissa qo'shadi. Shu sababli ba'zi futbolchilarning transfer qiymati ularning sport mahoratidan tashqari brend qiymati bilan ham belgilanadi.

Futbol transfer bozorining yana bir muhim jihati yosh futbolchilarni rivojlantirish tizimi bilan bog'liq. Ko'plab klublar akademiyalar orqali yosh futbolchilarni tayyorlaydi va keyinchalik ularni katta klublarga sotadi. Bu jarayon kichik klublar uchun muhim daromad manbai hisoblanadi. Masalan, ko'plab Yevropa klublari yosh futbolchilarni tarbiyalab, keyinchalik ularni yuqori narxda

sotish orqali iqtisodiy foyda oladi. Bu esa futbol iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

So‘nggi yillarda futbol transfer bozorida iqtisodiy nazorat mexanizmlari ham joriy etilmoqda. Masalan, moliyaviy fair-play qoidalari klublarning ortiqcha xarajat qilishining oldini olishga qaratilgan. Bu qoidalar klublarning daromadi va xarajatlari o‘rtasidagi muvozanatni ta‘minlashga yordam beradi. Natijada futbol iqtisodiyotida barqarorlikni saqlash imkoniyati oshadi.

Futbol transfer bozori global iqtisodiyot bilan ham chambarchas bog‘liq. Jahon iqtisodiyotidagi o‘zgarishlar futbol klublarining moliyaviy imkoniyatlariga ta‘sir qiladi. Masalan, iqtisodiy inqiroz davrida klublarning transfer xarajatlari kamayishi mumkin. Aksincha, iqtisodiy o‘sish davrida klublar transfer bozorida faolroq ishtirok etadi. Bu jarayon futbol iqtisodiyotining makroiqtisodiy omillar bilan bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Bundan tashqari, futbol sporti turizm va xizmat ko‘rsatish sohalarining rivojlanishiga ham katta hissa qo‘shadi. Yirik futbol musobaqalari va xalqaro turnirlar millionlab turistlarni jalb qiladi. Bu esa mehmonxona, transport, savdo va boshqa xizmat ko‘rsatish sohalarining rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shunday qilib, futbol iqtisodiyoti nafaqat sport tizimi, balki keng iqtisodiy tizim bilan ham integratsiyalashgan.

Futbol transfer bozorida statistik tahlil va ma‘lumotlar texnologiyalarining ahamiyati ham ortib bormoqda. Zamonaviy klublar futbolchilarning o‘yin statistikasini, jismoniy ko‘rsatkichlarini va taktik samaradorligini tahlil qilish uchun katta hajmdagi ma‘lumotlardan foydalanadi. Analitik platformalar yordamida futbolchilarning qiymatini prognoz qilish va transfer qarorlarini qabul qilish osonlashadi. Bu esa futbol iqtisodiyotida ilmiy yondashuvlarning ahamiyatini oshiradi.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, futbol sportida iqtisodiy omillar va transfer bozori o‘zaro chambarchas bog‘liq tizimni tashkil etadi. Futbol klublarining moliyaviy

resurslari, marketing strategiyalari, teletranslyatsiya huquqlari va homiylik shartnomalari transfer bozorining rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Transfer bozori esa o'z navbatida futbolchilarning global harakatini ta'minlab, sport raqobatini kuchaytiradi. Zamonaviy futbol iqtisodiyoti tobora murakkablashib borayotgan tizimga aylangan bo'lib, unda iqtisodiy tahlil, marketing strategiyalari va ma'lumotlar texnologiyalari muhim o'rin egallaydi. Shu sababli futbol transfer bozori nafaqat sport sohasi, balki global iqtisodiyotning ham muhim segmenti sifatida qaraladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. To'xtayev, J. J. R. (2024). KURASHNING INSON SALOMATLIGI UCHUN TA'SIRI. GOLDEN BRAIN, 2(20), 117-121.
2. To'xtayev, J. J. R. (2024). O 'ZBEKISTONDA FUTBOLNING RIVOJLANISHI. GOLDEN BRAIN, 2(20), 122-126.
3. Jo'rayevich, J. T. (2025). YENGIL ATLETIKA SPORT TURINING JISMONIY TARBIYA TIZIMIDAGI ROLI: XALQARO VA O 'ZBEKISTON TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL. IZLANUVCHI, 1(6), 278-282.
4. Jo'rayevich, J. T. (2025). YENGIL ATLETIKADA YUQORI NATIJALARGA ERISHISH OMILLARI VA SOG 'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI. ZAMIN ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 1(5), 112-115.
5. Jo'Rayevich, T. X. J. (2024). KO 'P YILLIK SPORT TAJRIBASIGA EGA MALAKALI KURASHCHILARNING JISMONIY RIVOJLANISH DARAJASINI BAHOLASH. Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, 1(10), 107-111.
6. Jo'Rayevich, T. X. J. (2024). YOSH BOLALARGA GIMNASTIKA MASHQLARINI O 'RGATISHNING ASOSIY USULLARI. Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, 1(10), 103-106.
7. Ergashevna, S. M. (2025). Ingliz tili mutaxassislarini tayyorlashda xorijiy tajribalardan foydalanish. In International Educators Conference (pp. 358-365).

8. Ergashevna, S. M. (2025). Ingliz tili mutaxassisi bo'lishda boshlang'ich Ingliz tili darslarining ahamiyati. In International Educators Conference (pp. 350-357).
9. Axmedovna, B. S. (2025). O'zbekistonda xorijiy tillarning ahamiyati. In International Educators Conference (pp. 326-333).
10. Raxmonov, X., & Sunatov, J. R. (2022). O 'ZBEK TILI KOMPYUTER LINGVISTIKASI YO 'NALISHIDA OLIB BORILGAN ILMIY TADQIQOTLAR. COMPUTER LINGUISTICS: PROBLEMS, SOLUTIONS, PROSPECTS, 1(1).